

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента

Каплінського Василя Васильовича

на дисертацію Процюк Ірини Євгенівни

**«Формування соціокультурної компетентності майбутніх
фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки в коледжах»,**

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. Інтеграція вітчизняної системи вищої освіти, глобальні зміни на європейському ринку праці, прогрес світової фармацевтичної та медичної науки, зміни в соціальному, культурному, економічному та правовому просторі акцентують увагу на важливості підвищення вимог до майбутніх фахівців, зокрема фармацевтів, які могли б якісно здійснювати професійну діяльність у соціокультурному середовищі.

Враховуючи те, що професія фармацевта є соціально важливою та спрямована на збереження і зміцнення здоров'я населення, попередження і профілактику захворювань і має свої власні характерні особливості, перед теорією і методикою професійної освіти постає необхідність створення якісно нової системи підготовки фахівців фармацевтичної сфери у контексті формування їхньої професійної, загальнокультурної й соціокультурної компетентності з урахуванням того, що зміст і форми майбутньої діяльності сучасного фармацевта визначаються певними соціально-культурними особливостями. В окресленій площині саме гуманітарна підготовка містить значний дидактичний потенціал щодо усвідомлення сутнісних характеристик суспільства, забезпечує здатність до прогнозування та врахування соціальних, економічних, духовно-культурних аспектів майбутньої професійної діяльності.

Рецензована дисертаційна робота відповідає нормативним документам як національного, так і міжнародного рівня (закони України «Про освіту», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2010-2020 рр» та інші) й виконана в межах комплексної наукової теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН № 0110U002274).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертанткою Процюк І.Є. цілісно і системно досліджено проблему формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки в коледжах, визначено змістові характеристики соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, обґрунтовано педагогічні умови її формування, виокремлено критерії, показники та охарактеризовано рівні сформованості досліджуваної компетентності, розроблено авторську модель реалізації визначеного процесу та окреслено шляхи її впровадження в цілісний процес професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація».

3. Нові факти, одержані здобувачем. Дисертаційна робота, представлена Процюк І.Є. характеризується системним підходом та комплексністю. Її змістове наповнення супроводжується методичним аналізом об'єкта дослідження – професійної підготовки майбутніх фармацевтів. У процесі виконання наукового дослідження авторкою проаналізовано й сформульовано визначення таких базових понять дослідження як «соціокультурна компетентність майбутнього фармацевта» та «формування соціокультурної компетентності майбутнього фармацевта в процесі гуманітарної підготовки». Окреслено місце і роль гуманітарної підготовки у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у коледжах. Представлено структуру соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, визначено критерії, показники та охарактеризовано рівні її сформованості; визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування досліджуваної компетентності.

Найбільш суттєвим результатом дисертаційної роботи є розробка авторської моделі та поетапної методики формування досліджуваної компетентності у процесі гуманітарної підготовки в коледжах.

4. Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки дисертації належним чином обґрунтовані. Про це свідчить аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій автора.

Науковий апарат, вміщений у вступі дисертації, дає можливість сформулювати цілісне уявлення про структуру роботи, її інструментарій, способи інтерпретації отриманих даних.

Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених автором завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугували обрані теоретичні, емпіричні, та статистичні методи дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджується результатами експериментального дослідження і не викликає сумніву. Наукове дослідження здійснено на належному науковому рівні. Дисертантка глибоко володіє теорією проблеми і методами її дослідження.

Важливими ознаками рецензованого дисертаційного дослідження є широкий спектр джерельної бази – на різних етапах наукового пошуку було використано 352 найменування, з них 14 джерел іноземною мовою.

5. Значення для науки і практики отриманих результатів. Основні положення наукового пошуку рекомендовані для використання викладачам медичних, фармацевтичних закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки майбутніх фармацевтів, у системі підвищення кваліфікації викладачів гуманітарних дисциплін.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес комунального закладу вищої освіти «Житомирський базовий фармацевтичний коледж» Житомирської обласної ради (довідка №184 від 15.06.2018р.), коледжу Харківського національного фармацевтичного університету (довідка № 127 від 17.04.2018р.), Вінницького медичного коледжу ім.акад. Д. К.Заболотного (довідка №529/1 від 08.11.2018р.), Чортківського державного медичного коледжу Тернопільської області (довідка №083 від 15.05.2018р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки, можуть бути використані для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фармацевтів, для проведення навчальних занять, науково-методичних семінарів з проблем удосконалення фармацевтичної освіти, а також для створення відповідних навчально-методичних посібників.

Отже, можна констатувати, що мету і завдання дисертаційного дослідження досягнуто. Існують усі підстави визнати валідним висновки, усвідомити їх практичне спрямування на якісне удосконалення вітчизняного освітнього простору.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Процюк І.Є. належним чином структурована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Ознайомлення зі змістом *першого розділу* дисертаційної роботи «Науково-теоретичне підґрунтя формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки в коледжах» переконує, що її авторкою глибоко розкрито теоретичні засади формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, розглянуто специфіку їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти I-II рівнів

акредитації, детально проаналізовано зміст і визначено соціокультурний компонент гуманітарних дисциплін.

На основі ґрунтовного аналізу сутнісних характеристик базових понять з урахуванням сучасних методологічних підходів авторка визначає поняття «формування соціокультурної компетентності майбутнього фармацевта в процесі гуманітарної підготовки» як *процес* розвитку якісної характеристики особистості, що базується на сукупності сформованих під час вивчення гуманітарних дисциплін знань про соціальні та культурні сфери життя, ціннісних орієнтацій; як *здатність* майбутнього фахівця до продуктивної взаємодії з представниками різних категорій населення в соціокультурному просторі.

Варто погодитися з твердженням авторки про те, що сучасна фармація потребує компетентного та мобільного фахівця, який вміє прогнозувати тенденції соціальних змін, передбачати вектор розвитку суспільства, добре орієнтуватися в етичних проблемах системи фармацевтичної допомоги, має ціннісні орієнтації щодо збереження та зміцнення здоров'я суспільства, зокрема профілактики захворювань, сприяння раціональному призначенню та використанню лікарських засобів. Поєднавши це з соціокультурою в роботі, автор доводить необхідність формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у закладах вищої освіти, освітній простір яких виступає зоною актуального і перспективного розвитку фахівця фармацевтичної сфери діяльності.

За таких умов, особливої значущості визначена проблема набуває в умовах професійної діяльності майбутнього фармацевта з огляду на необхідність формування соціокультурних знань, умінь та навичок.

У *другому розділі* «Організаційно-педагогічні основи формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки в коледжах» розкрито структуру соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, означено її основні компоненти: мотиваційно-аксіологічний, інформаційно-пізнавальний, поведінково-діяльнісний та особистісно-рефлексивний. Визначено критерії її сформованості (мотиваційно-ціннісний, знаннєво-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та оцінювально-результативний) і відповідні їм показники. Виокремлено три рівні її сформованості (початковий, достатній, високий).

Переконаливо презентована необхідність розроблення моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, мета якої полягає в обґрунтуванні логіки та послідовності педагогічних рішень, дій, що дають змогу успішно формувати означену компетентність у здобувачів вищої фармацевтичної освіти.

У дослідженні обґрунтовано педагогічні умови, необхідні для здійснення успішного процесу формування соціокультурної компетентності під час вивчення гуманітарних дисциплін: 1) зорієнтованість гуманітарних дисциплін на формування соціокультурної компетентності студентів-фармацевтів; 2) формування позитивної мотивації щодо використання соціокультурного потенціалу змісту дисциплін гуманітарної підготовки; 3) забезпечення наступності аудиторної та позааудиторної роботи з метою розвитку здатності студентів-фармацевтів до соціокультурного розвитку; 4) реалізація інтегрованого підходу до вибору та використання методично доцільних форм і методів формування соціокультурної компетентності студентів-фармацевтів. У вищезгаданій моделі педагогічні умови представлені як наскрізний компонент, взаємопов'язаний з усіма її блоками, що позитивно впливає на досягнення кінцевого результату.

Заслужують на схвалення: авторська поетапна методика формування досліджуваної компетентності; спецкурс «Формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів», науково-методичний комплекс, що включає дидактичний матеріал до лекційних і практичних занять, індивідуальної та самостійної роботи; окремі, запропоновані І. Є. Процюк форми і методи навчання (науково-практичні конференції, on-line конференції, фармацевтичні форуми та ін.).

У *третьому розділі* «Експериментальна перевірка ефективності впровадження моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки» здійснена експериментальна перевірка ефективності впровадження авторської моделі шляхом реалізації поетапної методики формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки. Слід відзначити високу дослідницьку культуру дисертантки, виявлену в процесі проведення експерименту, логіка якого, вірогідність та коректність інтерпретації результатів, а також правомірність і адекватність висновків, сформульованих за результатами експериментально-дослідної роботи, заслуговують позитивної оцінки. Результати педагогічного експерименту дозволили констатувати позитивну динаміку реалізації дослідних цілей і підтвердити гіпотезу дослідження.

Практичне значення дослідження є суттєвим, оскільки завдяки експериментальній апробації авторської моделі рівень сформованості соціокультурної компетентності студентів-фармацевтів зазнав позитивної динаміки.

Суттєво доповнюють і конкретизують зміст дисертації додатки (9 додатків на 50 сторінках), в яких представлено структурні компоненти соціокультурної компетентності у авторській інтерпретації, діагностичний

інструментарій для визначення рівня сформованості соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів, програму авторського спецкурсу, методичні розробки інтегрованого практичного заняття-семінару та виховного заходу.

Слід відзначити, що викладений дисертаційний матеріал є результатом багаторічного досвіду Процюк І.Є., а також уміння аналізувати і синтезувати зміст наукової літератури, самостійно формулювати завдання та програму їх виконання, що свідчить про високий рівень компетентності дослідниці.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто зазначити деякі дискусійні положення до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. У п.1.2 дисертанткою проаналізовано навчальні плани, навчальні програми, робочі навчальні програми з гуманітарних дисциплін комунального закладу вищої освіти «Житомирський базовий фармацевтичний коледж». Проте зміст представленого аналізу не дає розуміння того, чи відрізняються навчальні плани всіх медичних, фармацевтичних закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації, які брали участь в експерименті; чи існує загалом освітній стандарт підготовки майбутніх фармацевтів і який фаховий та загальний компонент там прописано.

2. У мотиваційно-аксіологічному компоненті, описаному у параграфі 2.1 на сторінках 102 – 106, актуалізуються мотиви і ціннісні орієнтації майбутнього фахівця, проте не зовсім чітко проаналізована мотиваційна сфера майбутнього фармацевта в вітчизняній фармацевтичній практиці.

3. У своїй дисертаційній роботі авторка залучає до наукової дискусії низку вітчизняних дослідників. Проте у тексті мало уваги приділяється прогресивному досвіду зарубіжних науковців щодо вирішення досліджуваної проблеми.

4. У п.2.4 дисертаційної роботи подана авторська модель формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки. Вважаємо, що доцільно було б приділити більше уваги більш детальному опису запропонованих в ній методам та засобам навчання, які використовуються в процесі формування досліджуваної компетентності.

5. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби у п. 3.1 авторка приділила більше уваги не лише кількісному аналізу результатів експериментального дослідження, а й якісним показникам як на констатувальному, так і на формувальному етапах експерименту.

Проте висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, не мають вирішального значення і не знижують теоретичну і практичну цінність проведеного дослідження з актуальної проблеми.

9. Повнота викладання результатів дисертації в опублікованих працях. Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалися шляхом участі авторки у міжнародних, всеукраїнських та міжрегіональних науково-практичних конференціях, науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка через публікації наукових статей, методичних рекомендацій, тез доповідей тощо. Дисертанткою опубліковано 19 наукових робіт, з яких 17 – одноосібні, у тому числі: 4 статті – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті – в зарубіжних науково-періодичних виданнях, 9 статей і 1 тези – у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, 2 навчально-методичних посібника та методичні рекомендації. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження повно викладено в означених друкованих працях.

10. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації. Зміст автореферату відповідає тексту дисертаційної роботи, в ньому повною мірою висвітлено хід та основні результати наукового пошуку. У дисертації зроблено відповідні узагальнення й висновки, подано змістовні додатки, які можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх фармацевтів.

11. Загальний висновок. Рецензована дисертаційна робота «Формування соціокультурної компетентності майбутніх фармацевтів у процесі гуманітарної підготовки в коледжах» є завершеною науковою працею, що має теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти та відповідає вимогам пп. 9, 11, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка, Процюк Ірина Євгенівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і
професійної освіти Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

В.В. Каплінський